

[CURRENT ISSUE](#)

[ARCHIVES \(2004-\)](#)

[ARCHIVES \(1996-
2004\)](#)

[MANUSCRIPT
SUBMISSION](#)

SALOMON SANANLASKUJEN ETIIKKAA

Katariina Valtonen [[biography](#)], **Tuomo Takala** [[biography](#)]

Johdanto ja tutkimusongelman kuvaus

Yrityksen ja yhteiskunnan suhde on kiinnostuksen ja tutkimuksen kohteena enenevästi (katso Tekes ja Takala). Jatkuvan kasvun vaatimuksen rinnalle on noussut yritysten tarve huomioida muuttuvaa yritys ympäristöä entistä herkemmin. Tarpeen synnyttää usein kuluttajien tietoisuus (esim. ostoboikotti, tai peräti poliittinen boikotti valtioiden kyseessä ollen). Julkinen mielipide on myös havaittu voimakkaaksi tekijäksi yrityskuvan muovaajana. Yrityksillä ei ole varaa olla välinpitämättömiä, vaan niiden täytyy hyvällä 'yrityskansalaisen' käytöksellään legalisoida toimintansa.

Yritysetiikka pyrkii soveltamaan yleistä etiikkaa liiketoimintaan (katso Tekes, s. 13). Asioiden arviointiperusteet, niiden merkitys ja tärkeysjärjestys käytännön yritystoiminnassa ovat tarkastelun kohteina. Julkista keskustelua käydään mm. siitä, otetaanko päätöksenteossa inhimilliset ja moraaliset arvot riittävästi huomioon (Tekes, s. 14). Yrityksen vastuun rajojen määrittely on vaikeaa. Moraali määrittelee ovatko toimet oikeita tai vääriä. Kysymyksiin on kuitenkin yleensä useita vastauksia, usein yhtä monta vastausta kuin vastaajaa. Tällaisten kysymysten asettelu on kuitenkin ajankohtaista: "Viime aikojen pörssitoiminnassa yhteys voiton ja yhteiskunnalle hyödyllisen tehtävän välillä on erityisesti hämärtynyt" (Tekes, s. 21).

Tekesin raportti esittelee mm. yrityskoodin laatimisen strategisen suunnittelun keinona, joka huomioisi yhteiskunnallisen vastuun näkökulman. Koodi laaditaan julkiseksi manifestaatioksi yrityksen valitsemista arvoista ja toimintatavoista. Aiemmin on jo tunnettu useita ammattikoodeja, esim. lääkärikunnalle. Raportissa esitetään

väite: "Moraalin merkitys voidaan nähdä myös myönteisenä", vastoin usein käsitettyä katsontatapaa, jolloin moraalिन "katsotaan asettavan rajoituksia yrityksen toiminnalle" (s. 31).

Tässä tutkielmassa etsitään vahvistusta moraalिन myönteiselle vaikutukselle hyvin kaukaa historiasta, Salomon kuningashuoneesta. Pysin tarkastelemaan, millaista johtamisetiikkaa Salomo kuninkuudessaan mahdollisesti noudatti sekä millaisia olivat tuon ajan arvot, jotka läpileikkasivat toimintaa. Oliko moraalिसella toiminnalla, hyvän ja pahan pohtimisella ja sen mukaisella päätöksenteolla seurauksia? Olivatko seuraukset myönteisiä tai kielteisiä?

Toinen mielenkiintoinen näkökulma yritysten yhteiskunnalliseen vastuuseen koskee yhteiskunnallista laskentatoimea. Tamminen ehdottaa raportoinnin ja aktiivisen ohjauksen metaforaa sovellettavaksi maailman laajuisten ongelmien selvittämisessä (ks. Takala, s. 26): "Voidaan hyvin perustella, että yritysten pitäisi raportoida hyödyllisistä ja haitallisista ulkoisvaikutuksistaan, niin, että pääomien omistajat tarkalleen tietäisivät miten heidän sijoitukseensa laita on ja samalla muut yhteiskunnan osapuolet voisivat tarvittaessa vaatia kokonaisuuden edun huomioonottamista" (Takala, s. 15).

Tässä tutkielmassa en puutu raportoinnin tekniseen puoleen, siihen, mitä tietoja pitäisi kerätä, analysoida ja käyttää päätöksenteossa. Mielenkiinnonkohde on yleisemmällä tasolla, I. voidaanko löytää riippuvuuksia "yrityskansalaisen" motiivien ja yrityksen ulkoisvaikutusten sekä yrityksen tuloksen välillä. Onko lähteistämme löytyvillä kansanviisauksilla tähän sanaa sanottavana? Mikä on Salomon johtamisajattelun moraalilitausta?

Paitsi että essee muodostaa historiallisen katsauksen ym. kysymyksiin, tutkielmaa voidaan pitää myös halutessa tutkimuksena juutalaisen tradition moraalilitaateesta. Vaihtoehtoisesti sen voi käsittää kristillisen moraalिन lähdetutkimuksena em. kysymyksiin liittyen. Ko. uskonnot ovat länsimaista ajattelua läpileikkaavia johtuen mainittujen kulttuurien läheisestä sidonnaisuudesta yhteiskuntaamme ja sen kehitykseen kautta vuosisatojen. Raamattu, joista Sananlaskut löytyvät, on ollut varhaisimpia kansan käytössä olleita kirjoja useissa kansakunnissa Euroopassa.

Paul Tournier on tarkastellut kirkon velvollisuutta ammattietiikan ja -koodiston käsittelyyn (Tournier, s. 52): "Kirkon tulisi käsitellä ongelmia, joita lakimiehet, lääkärit,

opettajat, liikkeenharjoittajat, perheenemännät, poliitikot, teknikit, taiteilijat tai maalaisihmiset kohtaavat joka päivä ammatillisessa toiminnassaan. ... Kirkon pitäisi oppia keskustelemaan, teologien pitäisi kohdata kaikkiin eri ammatteihin kuuluvia miehiä ja naisia tutkiakseen heidän kanssaan heidän elämäkäytössään ilmeneviä vaikeuksia ja saadakseen selville missä määrin kristinusko voisi olla avuksi niiden ratkaisemisessa".

Jo postmodernin aikakauden alkuhetkillä (1961-1963 kirjoittamassaan kirjassa) Tournier ennustaa uudella vuosituhannella realisoituneen intomme huomioida eettiset ja humanit arvot myös tuotannossa: "Kuka tietää, eivätkö runoilijat jonakin kauniina päivänä auta insinöörejä selviytymään heidän vaikeuksistaan?". Hän siteeraa myös tuolloin vaikuttanutta insinööriä (alkup. Louis Armand ja Michel Drancourt: Plaidoyer pour l'avenir, Paris, Calmann-Levy, 1961): "Louis Armand väitti äskettäin teknisen edistyksen tuovan mukanaan niin paljon inhimillisiä probleemeja, että suurilla teollisuusyrityksillä täytyy tulevaisuudessa olla yhteinen johtajisto, jossa psykologeilla ja humanisteilla tulee välttämättä olla paikkansa teknikkojen ja talousasiain tuntijain ohella". Tämä ennustus lienee jo toteutunut.

Yritys- ja johtamisetiikan suuntauksissa ns. uskonnollinen lähestymistapa on oma suuntauksensa. Toinen näkökulma on tarkastella johtamisetiikkaa yleisenä liikkeenjohtollisena tapakäytänteenä. Yksilölähtöinen näkökulma liittyy johtamisetiikan ammattietiikan alalle, sillä liikkeenjohtaminen voidaan käsittää oimituksesta eriytyneeksi itsenäiseksi ammatiksi. Ammatit voidaan oikeuttaa viittaamalla niihin arvopäämääriin, joita ammattilainen yhteiskunnassa palvelee ja joita voidaan pitää oikeutettuina ja arvokkaina. Silti yhtenäisten liikkeenjohtajien arvopäämäärien määrittäminen ei aina ole helppoa, ja ammattilaisuuden ei aina välttämättä ajatella ilmentävän liike-elämälle tyyppillistä voitontavoittelua. Johtajan ja johtamisen voidaan pyrkiä määrittelemään velvollisuuksista käsin, näin hyväksytään myös kanta johtamisen etiikasta ammattietiikkana. Johtamisetikka on yritysetiikan alahaara, jossa tarkastelun focus on ns. mikrotasossa, eli yksittäisen toimijan tasolla. Yritysetiikan tutkimus on 1980 - luvun puolivälin jälkeen siirtynyt korostamaan yksilötasoista tarkastelua verrattuna aikaisempaan institutionaalista vastuuta ja mekanismeja korostavaan tutkimukseen. Liikkeenjohtoon liittyvä tutkimus on yleisemminkin painottanut viimeaikoina johtamisessa karismaattisuutta ja yksilöllisyyttä nopeasti

muuttuvassa toimintaympäristöissä. Johtamisetiikkaa käsittelevissä tutkimuksissa on havaittu kahtalaista painotusta. Toisaalta on tutkittu yksittäisiä case-tapauksia, joissa tarkastellaan liikkeenjohtajien päätöksentekotilanteita. Toisaalta tehdään surve-tyyppisiä tutkimuksia, joissa tutkitaan johtajien asenteita tiettyjä eettisiä dilemmoja kohtaan. Tai konteksteja joissa näitä ongelmia esiintyy.

Altruismi. - itsenä tai oman edun uhraaminen, voiko tämä olla perusteena määritettäessä johtamiselle etiikkaa ? Ihmisen halu uhrautua toisen puolesta ilman välineellisen arvonn tavoittelua. Eettinen toiminta edellyttää aina jonkin asteista oman edun unohtamista, jopa uhrautumista. Voiko johtamisetiikkaa ajatella tältä kannalta ? Tutkimuksissakin havaitussa johtajien osoittamassa altruismissa on piirteitä "kultaisen säännön" mukaisesta toiminnasta. Olennaista on tässä ajatus siitä, että ihmistä tulee kohdella päämääränä sinänsä eikä vain välineenä. Altruismin ja välittämisen moraalina liittyy keskeisenä kysymys suhteesta minän ja toisen välillä. Johtamisessa on siis aina kyse myös toisen asemaan asettumisesta ja "johtajan oman edun" asettamisesta alisteiseksi yhteiselle (yhteisön) hyväälle. Eräs nykyinen suuntaus - oppivan organisaation johtajuus - korostaa sitä että johtajuus on muuttumassa yhä kollektiivisemmaksi, mitä on osoituksena mm. tiimien vahvistuva rooli: tiimit johtavat itse itseään. Esille onkin nostettu uudenlainen johtajarooli: palveleva johtajuus. Siinä ajatellaan että jotkut johtavat koska he ovat valinneet palvelijan osan sekä muiden työntekijöiden että korkeampien tavoitteiden puolesta. Palveleva johtajuus (servant leadership) on uusi siis uusi idea, joka sisältää altruistisia elementtejä, ja näin tarjoaa käytännöllistä uhrautuvaisuuden etiikkaa toimintamalliksi. (kts.Lämsä, 1999)

Tämä artikkeli kuuluu uskonnollisen yritysetiikan piiriin. Normatiivis-teologiset tarkastelut tuovat uutta näkökulmaa johtamis- ja talouseettiseen katsantoon. Salomon Sananlaskujen kontekstualisointi ja niiden tarkastelu "nykyajasta" käsin lienee hauskaa ja myös hedelmällistä itse talousetiikankin kannalta.

1. Salomon historiasta

Salomo oli kuulu viisaudestaan ja rikkaudestaan. Israelin kuninkaiden historissa (Raamattu 1992, 1. Kun.3:5,9-13) esitetään mielenkiintoinen katkelma Salomonin unesta hänen kuninkaaksi tultuaan: 'Herra ilmestyi Salomolle yöllä unessa. Jumala sanoi: "Pyydä, mitä haluat, niin annan sen sinulle". Salomon vastaus tähän kuului:" Anna ... minulle ymmärtäväinen

sydän, jotta osaisin hallita ja tuomita kansaasi ja erottaisin hyvän pahasta. Muutoin en voi oikeamielisesti hallita tätä suurta kansaa". Salomo halusi kyvyn erottaa hyvä ja paha. Tämä on moraalinen perimmäinen kysymys. Mielenkiintoista onkin, miten Jumala tähän pyyntöön unessa reagoi: "Koska esitit tällaisen pyynnön, koska et halunnut pitkää ikää, et rikkautta etkä vihollistesi kuolemaa, vaan pyysit ymmärrystä osataksesi hallita oikein, minä teen niin kuin pyysit. Minä annan sinulle niin viisaan ja ymmärtäväisen sydämen, ettei kaltaistasi ole ennen ollut eikä ole jälkeesikään tuleva. Mutta minä annan sinulle myös sellaista, mitä et pyytänyt: annan rikkautta ja kunniaa, niin ettei kuninkaiden joukossa koko elinaikanasi ole sinulle vertaa."

Kuningasten kirjasta ilmenee myös, että (1.Kun. 5, 10, ja Puukko, s. 196) Salomon elämä on ollut sellaista, kuin hänelle unessa oli luvattu. Maassa vallitsi rauha. Hän osasi vastata kaikkiin Saban kuningattaren vierailullaan esittämiin arvoituksiin. Hän sepitti kolmetuhatta 'viisasta lausumaa', ja hänen laulujaan oli tuhatviisi. Hänen viisauttaan tultiin kuulemaan kaikista maista, jotka olivat kuulleet hänen viisaudestaan (1.Kun 5: 12-14). Hänen tallissaan oli mm. paikat neljälletuhannelle vaunuhevoselle, ja vaunumiehiä hänellä oli kaksitoistatuhatta. Hovin syöttämiseen varattiin pelkästään lampaita päivittäin sata kappaletta, lisäksi muita eläimiä. Salomon viisaus oli 'suurempi kuin kaikkien idän miesten viisaus' (1.Kun 5:10). Salomon tuomiosta on tullut yleisessä kielenkäytössä käsite. Hyvänä esimerkkinä voidaan mainita kahden äidin riita elävästä lapsesta, jota eräs vaimo väitti omakseen oman lapsensa kuoltua (1.Kun, 3: 16-28).

2. Lähteiden tarkastelu

Selitysteoksessaan (s.196 ja ss.) Puukko käsittelee sananlaskuja vuoden -33 käännöksen rinnalla. Hän käyttää pohjana tarkastelulle hebrealaista alkutekstiä, vanhinta kreikkannosta Septuagintaa, ruotsalaista kirkkoraamattua sekä tieteellisiä kommentaareja.

Puukko arvioi sananlaskujen olevan toisaalta Salomon kirjoittamia, toisaalta kansan arvioita hänen johtamistaidostaan. Salomon osuutta sananlaskuihin ei ole hänen mukaansa syytä kieltää: "Salomon viisaus ilmeni luonnonelämän verrattomassa tuntemisessa ja runomuotoisten, nerokkaiden sananlaskujen sepittämisessä. Uskonnollinen puoli niissä näyttää olleen verrattain syrjässä, mutta sellaistaakin viisautta sanotaan Jumalan antamaksi". Puukon mukaan tiede on osittain selvittänyt, missä

kohden sananlaskujen kirjaa Salomonin vaikutus saattaa näkyä.

Sananlaskut ovat luonteeltaan yleisinhimillisiä, sillä niitä esiintyy kaikilla kansoilla (Puukko). Ne ovat VT:ssä lyhyitä ja iskeviä, usein paralleelisiä. Paralleelisuudessa esitetään kaksi säettä, joissa asioita verrataan, asetetaan vastakkain tai yhdistetään vertauskuvin. Sananlaskut on koottu kirjaksi useista lähteistä. Tämä voidaan päätellä mm. siitä, että sama sananlasku esiintyy eri kohdissa samanlaisena tai hieman muunneltuna.

Vanhan Testamentin sananlaskuista löytyy useita eri kokoelmia (Puukko, Suuri Väriraamattu). Kokoelma, jonka otsake on "Salomon sananlaskut" löytyy luvuista 10:1-22:16. Toinen kokoelma, joissa otsake kertoo sananlaskujen alkuperäksi Salomon, löytyy luvuista 25-29. Tämä kokoelman otsake on "Nämäkin ovat Salomon sananlaskuja, Hiskian, Juudan kuninkaan miesten kokoamia". Molemmat osat ovat sananlaskujen kirjan vanhimpia osia ja juontavat juurensa Israelin kuninkuuden aikaan. Kuninkuus toimi "sorrettujen ja oikeusjärjestyksen turvana ja Salomon maine viisaana tuomarina ei ole vailla historiallista pohjaa" (Puukko).

Kansan suuhun elämään jääneet sananlaskut viihtyivät kuninkaan kannattajien keskuudessa: "käytännöllinen elämän viisaus viihtyi parhaiten niissä porvarillisissa ja talonpoikaispiireissä, jotka rakastivat kuningasta ja toivoivat kuninkuuden säilyvän" (Puukko). Hiskian miesten kokoamat sananlaskut on arvioitu nuoremmaksi näistä kahdesta, koska ne sisältävät arvosteluja kuninkaasta. Ilmeisesti hallituskauden loppupuolella ei oltu niin tyytyväisiä Salomoon kuin alkupuolella. Tuohon aikaan Israel oli vilkas kauppa- ja kulttuurikeskus, kosketuksissa Egyptiin, kuten moniin muihinkin maihin. Muiden kulttuurien vaikutusta on tällöin oletettavasti myös sananlaskuissa. Salomon vaimoistakin olivat jotkut vierasmaalaisia. Silti sananlaskut ovat israelilaisjuutalaisen hengen hedelmä. Ne puolustavat köyhiä ja sorrettuja rikkaita ja mahtavia vastaan (Puukko).

Edellä mainitusta kahdesta kokoelmista tässä tutkielmassa käsitellään valikoituja, talouselämään edes jollain tavalla kytkettäviä sananlaskuja. Näytteet on kerätty luvuista 17, 20, 22:1-16, sekä 25-29. Edellisen ryhmän sananlaskuja Puukko luonnehtii irrallisiksi, elämän eri aloja käsitteleviksi, ja jälkimmäistä ryhmää maallisia aiheita käsitteleväksi. Hänen mukaansa aiheita ovat mm. kielen synnit, ylpeys ja omahyväisyys. Olen huomionnut jonkin verran myös näitä

laajoja aiheita, soveltaen niitä organisaatiokulttuuriin taustaa vastaan. Kuninkuuden ja johtamisteeman pyrin tässä tutkielmassa soveltamaan nykyaikaiseen liikkeenjohtoon sillä perusteella, että kuningas johti tuolloin valtakuntaa kuin suurikin toimitusjohtaja: hänellä oli sekä pääomaa, että työvoimaa johdettavanaan. Aiheet vaihtelevat kokoelmassa mielivaltaisesti, joten valitut sananlaskut on tässä tutkielmassa järjestetty uudelleen. Nimesin kokoamiani ryhmiä palvelemaan sopivia tulkinta- ja pohdiskelutarkoituksia. Jaottelu (ryhmittely) on kuitenkin melko mielivaltainen, siitäkin syystä, että usein sananlasku läpileikkaa yhtäaikaisesti monia aihepiirejä (esim. oikeudenmukaisuutta ja johtamista yhtä aikaa). Tällöin yksi sananlasku saattaisi kuulua useaan ryhmään, vaikka nyt ne on poimittu vain yhteen ryhmään edustamaan jotain tiettyä näkökulmaa.

3. Käsittely

3.1 Tyhmyys – viisaus

Sananlaskut kuuluvat aikansa ns. viisaukirjallisuuteen. Aihepiirin paino on maallisen viisauden puolella käsitellen jokapäiväisen elämän asioita (Puukko). Silti "Jumalan pelkoa ei unohdeta, sillä tämä on kaiken tiedon alku ja juuri" (Puukko). Viisauden ja tyhmyyden vastakkaisuus kuvaakin teoksessa hyvin laajaa kahtiajaottelua. Tyhmä on synonyymi mm. sanoille hullu, väärintekijä, jumalaton ja pilkkaaja, joka ei suhtaudu vakavasti uskontoon tai viisauteen (Suuri Väriraamattu, Puukko). Viisaan synonyymeja on vastaavasti mainittu ymmärtäväinen, hurskas, jumalaapelkäävä (Puukko). Näiden sanojen rinnakkaisuus on syytä muistaa eri käännöksiä ja eri sananlaskuja käsiteltäessä.

Puukon mukaan viisaudella tarkoitetaan ensiksi inhimillistä kykyä, taitoa suorittaa annettu tehtävä parhaalla mahdollisella tavalla. Tämä olisi tietysti nykyelämässäkin ja liiketoiminnassa erityisen toivottava taito. Toisaalta viisaus on Puukon mukaan henkilähja: "Herran henki, viisauden ja ymmärryksen henki", (Puukko), alkuperäisviittaus Jes.11:2. Tällöin voidaan ajatella, että viisaus liittyy laajempaan kuin tiedolliseen komponenttiin. Se kuvaa oikeanlaista asennetta, joka tuo menestyksen. "Tämä viisaus on oikean elämisen taitoa ja tuo mukanaan siunauksen" (Puukko). Kolmas näkökulma viisauden tulkintaan on viisauden personifioituma, henkilöitynyt viisaus, jota mm. sanalaskujen luku 8 ylistää (Suuri Väriraamattu, Puukko). Luther tulkitsee

tässä puhuttavan Jeesuksesta (Biblia, Sl. 8 selitys,).

Viisaiden vs. tyhmien ominaisuuksia löytyy muutamista sananlaskuista. Viisasta kuvaa erityisesti itsehillintä. Itsehillintä lienee tärkeää mm. neuvotteluissa, kun halutaan päästä haluttuun lopputulokseen. Vaikka toinen suuttuttaisi kuinka, suuttumisen purkaminen loukkauksiksi on haitallista lopputuloksen kannalta.

29:11 Tyhmä päästää vihansa valloilleen, viisas malttaa ja hillitsee vihansa.

Hullun ilmoille purkamaa suuttumusta kuvataan painavaa kiveä ja hiekkaakin raskaammaksi. Puukon mukaan se on tyhmyyttä, joka tuhoaa sen, joka ei kykene sitä voittamaan (Puukko, alkup. Job 5:2). Tämä viitanee juuri suuttumuksen vahingollisuuteen, jos se puretaan sopimattomasti. Uudessa käännöksessä tämä kuvataan typeryksen tuottamana harmina, v. 33 käännöksessä puhutaan hullun suuttumuksesta.

27:3 Raskas on hiekka ja painava kivi, raskainta typeryksen tuottama harmi.

/’raskaampi hullun suuttumus’, v.33

Tyhmän ominaisuuksiin kuuluu omahyväisyys, liian suuret luulot omista kyvyistä:

26:12 Moni luulottelee olevansa viisas -- tyhmyristäkin on enemmän toivoa.

Viisasta kuvaa keskittyminen viisauteen, ks. viisauden kuvaus yllä. Tyhmä sen sijaan katselee muualle, keskittyy kenties epäoleelliseen tietoon ja toimintaan, tai peräti haitallisiin harrastuksiin (näistä myöhemmin):

17:24 Viisas pitää silmänsä viisaudessa, tyhmän katse kiertelee maailman rantaa.

Tyhmän seura ei todellakaan ollut toivottua. Poikasensa menettänyt karhu oli kuulu erityisestä julmuudestaan (Puukko):

17:12 Tulkoon vaikka poikasensa menettänyt karhu, kunhan ei tyhmyri hulluudessaan!

Näyttää siltä, että tyhmyydestä ei kunnolla edes päässyt eroon.

Toisesta tyhmyyttä ei saanut irrotettua rangaistusten avulla. Tuohon aikaan suurin säädetty raipparangaistus oli 40 lyöntiä (Puukko, alkup. 5.Ms.25:3), mutta tyhmyys ei lähtenyt sadallakaan lyönnillä. Ilmeisesti tyhmän asenteen muutoksen tulee lähteä henkilöstä itsestään, toiset eivät voi siihen vaikuttaa, muuta kuin karttamalla tyhmää. Survin ja huhmare metafora kertovat samaa.

17:10 Viisas ottaa moitteesta opikseen, sata lyöntiäkään ei paranna tyhmää.

27:22 Survo hullua huhmaressa, survimella kivien seassa: ei erkane hänestä hänen hulluutensa.

Tosin näyttää siltä, että tyhmä ei halua muuttua, koskapa sanotaan, että hän ei edes viitsi ostaa viisautta, vaikka hänellä olisi varaakin. Ilmeisesti tässä tarkoitetaan, ettei tyhmä ostaisi viisautta, vaikka sitä olisi myytävänäkin. Saattaa tarkoittaa nykyään mm. koulutuksen hankkimista tai tiedon hankkimista sen osaajilta.

17:16 Mitä hyötyy tyhmyri rahoistaan? Viisautta hän ei ymmärrä ostaa.

Tyhmään ei siis tepsä rangaistus, muttei sen paremmin kiitoskaan. Jos kivi sidottiin linkoon kiinni, aseella ei voinut enää surmata ketään/mitään. Yhtä hyödyttömiä oli antaa kunniaa tyhmälle. Kiitoksen sanat liukenivat kuin lumi auringossa.

26:8 Kuin kelvoton kivi lingossa on tyhmälle annettu kunnia.

26:1 Kuin kesällä lumi, kuin korjuuaikaan sade ovat tyhmälle osoitetut kiitoksen sanat.

Lyhyesti sanottuna, tyhmän lähettäminen asialle oli sama, kuin katkaisisi jalkansa. Eli jos haluaa estää itseään liikkumasta enää minnekään, voi yhtä hyvin käyttää tyhmän palveluksia yhteydenpidossa. Yhteydet liikekumppaneihin katkeavat. Eipä ihmekään, että väärämielisiä tällöin kehoitetaan karttamaan. Hänen tiellään olevilla ansoilla ja okailla saatetaan nimenomaan viitata syntyviin riitoihin ja hankauksiin ihmissuhteissa ym. huolimattomuuksiin.

26:6 Jalkansa murtaa, harmejä hankkii, joka lähettää tyhmyrin asialle.

22:5 Okaita ja ansoja on väärämielisen tiellä -- karta sitä, jos elämäsi on sinulle kallis!

Miten sitten tulisi menetellä tyhmän henkilön kanssa?

Ensinnäkään ei saa vastata samassa mielentilassa, tai yhtä vähin perustein, yhtä tyhmästi. Toiseksi täytyy pyrkiä palauttamaan hänet maanpinnalle ja vastaamaan siten, että hän käsittää realiteetteja.

26:4-5 Älä vastaa tyhmälle hänen tyhmyytensä mukaan, ettei itsekään saisi tyhmän nimeä. Vastaa tyhmälle hänen tyhmyytensä mukaan, ettei hän kuvittelisi olevansa viisas.

3.2. Riitely

Riitaantuminen ja sen haitallisuus tuli selvästi esiin jo edellä, kun pohdittiin tyhmien ominaisuuksia.

20:3 Kunnia sille, joka riitansa sopii, hullu purkaa vihansa julki. v.33: 'hullut riitaa haastavat'

Tässä mainitaan lisäksi kiivaus ja äkkipikaisuus riidan syyksi.

29:22 Äkkipikainen panee alulle riidan, kiivaalle kertyy rikkomuksia.

Ylpeys on kolmas riidanhaastajan ominaisuus. Porttien korottaminen tarkoittaa Puukon mukaan samaa kuin korkea kynnyks, jollainen on ylpeällä. Seurauksena on tuho. Liike-elämässä ei liene varaa kieltäytyä palvelemasta asiakkaita mielivaltaisesti, ts. pelkästään mielivaltaisesti, ylpeyden takia.

17:19 Joka rakastaa riitaa, rakastaa syntiä. Joka porttinsa korottaa, se etsii tuhoaan.

Joskus lienee parempi tyytyä vähäisempään tulokseen, jos tuotos edellyttää riitelemistä. Sodan synnyttyä bileiden pystyyn pistäminen ei välttämättä enää tuo sopua. Puukon mukaan tässä kuvataan vähään tyytymistä rauhallisen elämän ehtona:

17:1 Parempi leipäkannikka ja rauha kuin juhlapidot ja riita.

Tämä saattaa olla liike-elämän tavoitteiden kanssa ristiriitainen ohje, mutta miten lienee pitkällä tähtäyksellä tuottavuuden laita, jos riitaantuu sidosryhmien kanssa.

Toisten riitoihin puuttuminen saattaa aiheuttaa kipua ja särkyä, jos riitelevät osapuolet hoksaavatkin yhdistää voimansa kolmatta osapuolta kohtaan. Tämä ei liene ollut alkuperäinen hyvä tarkoitus, kun kolmas osapuoli ehkä oli pyrkinyt auttamaan:

26:17 Rakkikoiraa korvista tarttuu, joka toisten riitoihin puuttuu.

Riita on esitelty tässä niin vaarallisena, että olisi hyvä pystyä se estämään. Asian varhainen havaitseminen on oleellista sananlaskujen mukaan:

17:14 Riita syntyy kuin rako patoon – tuki se, ennen kuin vesi nousee!

Tässä annetaan myös neuvoja, miten riita saadaan loppumaan. Riitapukari täytyy käskää pois seurueesta, tai päästä hänestä muuten eroon. Riitapukaria verrataankin polttopuuhun, jota ilman tuli ei kauan pala.

22:10 Aja riitapukari pois, niin sopu palaa, tulee loppu torasta ja parjauksista.

26:20 Kun polttopuu loppuu, tuli sammuu, kun panettelija poistuu, riita laantuu.

26:21 Hiilistä hehku, haloista roihu, riitapukari sytyttää riidan.

3.3. Palvelijat – palkolliset - orjat

Sananlaskujen kirjasta voitaneen löytää myös rekrytointiohjeita. Tyhmää ei kannattane pestata, se on varmaan tullut jo edelläkin selväksi. Harkinta ja maltti rekrytoinnissa lienevät valttia. Ensin kannattanee sananlaskujen mukaan tähdätä maaliin, ennen kuin laukaisee. Puukon mukaan tyhmän pestaja menettää antamansa palkan. Teot kertovat henkilön tulevaisuuden.

26:10 Kuin jousimies, joka ampuu tähtäämättä, on se, joka oitis tyhmänkin pestaa.

20:11 Teoista näkee, mitä pojasta tulee, onko hänen elämänsä oikea ja puhdas.

Tuohon aikaan Puukon mukaan isäntä voi jo ennen kuolemaansa määrätä palvelijansa perimään osan omaisuudestaan, mikäli orja on tehnyt hyvää työtä. Hän voi

vaihtoehtoisesti palkita tämän muulla tavoin. Kokonaan orja ei voi periä isäntää, mikäli tällä on jälkeläisiä. Tämä mitä luultavimmin pätee nykyisin yrityksiin. Onhan tapana sitoutua yritykseen sen omistajuudella. Hauska yhteneväisyys voitaisiin vetää perheyrietyksiin, joissa 'poika' ei olekaan paras seuraava toimitusjohtaja. Hyvän palvelun tuloksista on toinenkin sananlasku.

17:2 Viisas orja pitää kurissa kunnottoman pojan ja pääsee perinnölle veljesten kanssa.

27:18 Joka viikunapuutaan hoitaa, se viikunoita syö, joka herraansa hyvin palvelee, saa siitä kunniaa.

Ahkerä – laiska

Hyvään palveluun liittyy ahkeruus. Laiskan ominaisuuksia on kuvattu sananlaskuissa runsaasti. Erityisen hauska veruke löytyy kadulla kulkevista leijonista. Leijonia esiintyi Puukon mukaan Jordanin rantatiheiköissä runsaasti, muttei kuitenkaan kaupungin kaduilla. Ilmeisesti on kyseessä vastaava ilmiö, kuin karhujen satunnainen eksyminen sivistyksen pariin. Laiska näyttää mielestään olevan hyvinkin fiksu, kun hoksaa, ettei töitä tarvitse tehdä. Tässä on yhteneväisyys tyhmien kuvaukseen. Heitäkin kuvasi se, että he pitivät itseään viisaina. Laiskuudesta varoitetaan, sen seuraamukseksi povataan köyhyyttä. Varhain nouseminen esitetään ravinnon saannin edellytyksenä.

20:4 Syksyllä laiska ei kynnä -- elopelloilta hän palaa tyhjin käsin.

26:13 Laiska sanoo: "Tiellä on leijona, keskellä katua kulkee peto."

22:13 Laiska sanoo: "Ulkona on leijona, tappavat vielä minut keskellä katua."

26:14 Saranoillaan ovi kääntyy, vuoteellaan laiska.

26:16 Laiska on mielestään viisaampi kuin seitsemän neuvokasta miestä.

20:13 Älä pitkään nuku, ettet köyhdy, nouse varhain, niin syöt kylliksesi.

3.4. Oikeudenmukaisuus-oikeudenkäyminen

Tyhmän synonyymi oli mm. väärämielinen. Tyhmän oikeudentaju on vääristynyt. Hänelle povataan perikatoa. Petoksen hedelmää kuvataan hyvältä maistuvaksi, mutta jälkiseurauksia syömäkelvottomiksi. Pidemmällä tähtäyksellä kieroilu tämän mukaan tuottaa pettymyksen. Vääryyden käyttäjä 'kylvää, mitä niittää', ilmeisesti seuraamukset kiertyvät lopulta jollain tavoin takaisin. Hän menettäneen valtansa ja asemansa, kun vääryydet havaitaan.

17:20 Väärämielinen ei onnea tavoita, kieroilijan kohtaa perikato.

20:17 Makeaa on petoksella saatu leipä, mutta pian on suussa pelkkiä kiviä.

22:8 Joka vääryyttä kylvää, se tuhoa niittää, hänen sauvasa särkyy ja mahtinsa murtuu.

Oikeudenmukainen laki, oikeudenmukainen käytäntö: molemmat näyttävät olevan sananlaskujen mottoja. Väärän todistajan sanoja verrataan pahimpiin tuon ajan sota-aseisiin (Puukko). Tuomari ei saanut olla puolueellinen, ja hänen tuli varoa ottamasta pienintäkään lahjusta (Puukko). Laki määritteli myös vaa'an väärentämisen ja punnusten vaihtamisen vääräksi (Puukko). Tämä tarkoittanee mm. väärän tiedon antamista myytävästä kauppatarvasta, ylihinnittelua ym. kaupankäyntiin liittyvää.

17:15 Vapaus syylliselle, tuomio syyttömälle, kumpaakin Herra kammoksuu.

17:26 Pahoin tehdään, jos syytöntä sakotetaan, oikeutta loukataan, jos ruoskitaan kunnian miestä.

25:18 Tappara, miekka ja terävä nuoli on se, joka väärin todistaa.

28:21 Puolueellisuus on pahasta, mutta moni tekee väärin jo leipäpalan tähden.

20:23 Kahtalaista punnusta Herra vihaa, väärä vaaka ei hänelle kelpaa.

Asian kärkkäästä oikeuteen viemisestä varoitetaan myös.

Asiassa tulee käyttää harkintaa. Erityisesti oikeudenkäyminen tyhmän kanssa on turhaa. Tyhmä ei malta harkita viisaan esittämiä perusteluja (Puukko).

Vaikka itse näkisit, mitä tapahtuu,

25:8 älä suin päin vie asiaa oikeuteen, sillä loppujen lopuksi voi käydä niin, että saatat itsesi häpeään.

v.33 käännös: 'Älä ole karkäs käräjoimään, muutoin sinulla lopulta ei ole mitä tehdä, kun vastapuolesi on saattanut sinut häpeään.'

29:9 Jos viisas ryhtyy käräjoimään tyhmän kanssa, tämä räyhää tai nauraa, sopua ei tule.

Lahjus

Puolueellisuuden lisäksi laki oli tarkka lahjusten suhteen. Oikeudessa lahjusten käyttö oli kielletty (Puukko, alkup. 5.Ms.16:19). Lahjus sokaisee viisaan ja johtaa harhaan oikeamielisen sanat (Puukko, alkup. 2.Ms.23:8). Lahjuksen antajan motiivi esitetään. Hän luulee saavuttavansa lahjuksen antamisella tuuria. Onnenkivi oli tuolloin symbolinen kivi, johon liittyi ihmevoima. Kivi oli annettava salassa, ja kannettava povessa (Puukko). Tyhmän (synon. jumalaton) yksi omianisuus oli siis myös lahjusten vastaanottaminen.

17:23 Jumalaton ottaa salaa lahjuksen ja vääristää oikeuden tien.

17:8 Joka lahjoo, luulee lahjaansa onnenkiveksi: minne hän menee, hän menestyy.

3.5. Rikkaus – köyhyys

Ahkeruus on rikkauden yksi edellytys, kuten aiemmin todettiin. Puukko lainaa tässä Siirakin kirjaa (10:27), joka oli toinen hebrealainen viisaukirja: "Parempi on se, joka tekee työtä, ja jolla on kyllin kaikkea, kuin se, joka tavoittelee kunniaa, mutta on leivän puutteessa". Tässä korostettaneen erityisesti ruumiillisen työn arvoa, mutta tätä voinee soveltaa nykyaikaan työn oikeutuksena.

28:19 Leivässä pysyy, joka pellollaan pysyy, joka tavoittelee tyhjää, pysyy köyhänä.

Köyhyyden ja velkaantumisen eräs seuraus oli orjaksi joutuminen. Jos velallinen ei kyennyt maksamaan velkojaan, velkoja saattoi ottaa velallisen orjakseen ja joutui ikään kuin itse panttivangin asemaan(Puukko).

22:7 Köyhä on rikkaan vallassa, velallisesta tulee velkojan orja.

Miten köyhiä sitten piti sananlaskujen mukaan kohdella? Mitä hyötyä oikeanlaisesta suhtautumisesta ja toimista köyhiä kohtaan oli? Vastaukset lienisivät hyvä ohje myös yrittäjäkansalaiselle. Köyhä oli Puukon mukaan 'Jumalan turvatti' (17:5). Käyhän sortaminen ja rikkaiden lahjominen köyhdyttävät (22:16). Samaa todistaa 28:8: koronkiskomisen ja rahankahmimisen seuraus on lopulta se, että rahat otetaan pois ja annetaan hurskaalle eli viisaalle (Puukko). Laki ei sallinut koron ottamista kansalaiselta (alkup. 2Ms 22:25, 3Ms 25:36, 5Ms 23:19). Köyhien auttaminen turvasi toimeentulon (28:27).

17:5 Joka köyhää pilkkaa, herjaa hänen Luojaansa, vahingonilo ei jää rankaisematta.

22:16 Joka köyhää sortaa ja rikasta lahjoo, ei siitä rikastu vaan köyhtyy.

28:8 Joka korkoa kiskoo ja rahaa kahmii, kokoakaan sille, joka muistaa köyhää.

28:27 Joka köyhiä auttaa, ei puutetta koe, mutta katseensa kovettavaa kirotaan.

Sananlaskut päättyvät jo edelläkin todettuun johtopäätökseen köyhyyden eduista, jos se yhdistyy rehellisyyteen verrattuna rikkauteen ja väärät tiet (28:6). Rikkaus saattaa tyhmistyttää (28:11), siinä mielessä, että tyhmään aiemman perusteella luuli itseään viisaaksi. Tästä voidaan vetää johtopäätös, että rikas ja tyhmä ei oivalla asioita kuten viisas köyhä.

28:6 Parempi köyhyys ja rehellinen elämä kuin rikkaus ja vaellus väärillä teillä.

28:11 Rikas luulottelee olevansa viisas, mutta köyhä, jolla on ymmärrystä, näkee hänen lävitseen.

Ahneus-Anteliaisuus

Köyhyyden erääksi syyksi esitetään ahneus (28:22). Ahneus

aiheuttaa myös riitaa (28:25). Lieneekö riitelyllä ja köyhyydellä puolestaan yhteyttä? Tämä jätetään retoriseksi kysymykseksi.

28:22 Ahne juoksee rahan ja tavaran perässä eikä huomaa, että köyhyys on jo kintereillä.

28:25 Ahneus saa aikaan riitaa, Herraan luottava menestyy.

Siunauksen käsite tulee esiin. Sillä tarkoitettaneen mm. menestystä, onnellisuutta, tasapainoista elämää. Ahneus ei tuo siunausta (20:21), mutta anteliaisuus kyllä (22:9). Rikkauksien rohuaminen tuo rangaistuksen (28:20).

20:21 Omaisuus, jota ahneesti haalitaan, ei lopulta ole siunaukseksi.

22:9 Siunattu se, jolla on hyvä sydän, hän antaa leivästään tarvitsevalle.

28:20 Luotettavan miehen toimissa on siunaus. Joka rikkautta rohmuaa, ei rangaistusta välttä.

Takuuseen meneminen

Tuohon aikaankin 'kättä lyöminen' oli lupaus, sopimuksen vahvistaminen. Toisesta takuuseen menemisestä oli kuitenkin huonoja kokemuksia, siitä saattoi seurata pantin menettäminen, velkavankeus tai orjaksi ottaminen toisen velkojen vuoksi. Mutta jos oli niin tyhmä, että ryhtyi takaajaksi, sai tuntea sen nahoissaan (Puukko).

17:18 Mioletön se, joka lyö kättä ja menee toisesta takuuseen.

20:16 Jos joku vierasta takaa, ota häneltä viitta ja pidä se panttina vierasta varten.

3.6. Puhuminen ja arvostelukyky

Tyhmyyttä kuvasi itsensä viisaana pitäminen. Tähän liittyy usein kärkkäys puhumaan harkitsematta, varmana itsestään (29:20). Tyhmät eivät puhu suoraan, viitataan ehkä aiemmin mainittuun väärämielisyyteen (17:7). Johtajalle valehtelevä ei kuitenkaan sovi. Sanojen säästäminen on viisasta: tyhmääkään ei voi erottaa viisaasta, mikäli ei puhu (17:27-78).

29:20 Moni puhuu ennen kuin ajattelee -- tyhmyristäkin on

enemmän toivoa.

17:7 Tyhmän suuhun ei sovi suora puhe eikä ruhtinaan huulille valhe.

17:27 Viisas se, joka sanojaan säästää, järkevä pitää päänsä kylmänä.

17:28 Hullukin käy viisaasta, jos on vaiti, järkevästä, ellei suutaan avaa.

Aikanansa sanotut sanat ratkaisevat Puukon mukaan monia pulmia. Kulutaomenoilla viitataan hänen mukaansa aprikooseihin tai appelsiineihin (25:11). Toisaalla punnittua puhetta verrataan kultaan, helmiin ja aarteisiin, se on yhtä kallisarvoista.

25:11 Kulutaomenoita hopeamaljoissa ovat oikeaan aikaan lausutut sanat.

20:15 Olkoon kultaa, olkoon helmiä, aarteista kallein on punnittu puhe.

Maireaa kuvataan hyvin petolliseksi, se peittää puhujan todellisen kannan asioihin (26:23). Tällaista kaksikielisyttä Puukko tulkitsee sanoen, että puhuja kätkee tunteensa vihaamaltaan, mutta ilmaisee sen toisille (26:24-26). Näin hän pyrkii toteuttamaan sydämessään hautomia pahoja aikeita. Tällaisessa tilanteessa sananlaskut puhuvat verkkojen virittämisestä toisen tielle (29:5). Toisen panettelijalle löytyy Puukon mukaan aina halukkaita kuulijoita (26:22). Toiselle suoraan puhuminen, ja jopa hänen oikaisemisensa sen sijaan tuovat luottamusta ja arvostusta (28:23).

26:23 Kuin hopeasilauus saviastian pinnassa on maireaa puhe häijyn ihmisen suussa.

26:24 Vihamiehesi voi puhua mielin kielin,

mutta sisimmässään hän hautoo pahaa.

26:25 Älä usko hänen lipeviä sanojaan, hänen sydämässään on seitsemän petosta.

26:26 Hän kätkee vihansa kavalasti, mutta hänen pahuutensa tulee kaikkien tietoon.

29:5 Joka puhuu toiselle mielin kielin, virittää verkon hänen tielleen.

26:22 Makealta maistuvat panettelijan puheet, ne painuvat syvälle sisimpään.

28:23 Oikaise toista, ja hän arvostaa sinua enemmän kuin sitä, joka mielistelee.

Sananlaskut antavat myös ohjeita kerskumisen välttämiseksi, sekä pidättäytymisestä itsensä kiittämisestä.

25:14 Kuin tumma pilvi, joka ei tuo sadetta, on kerskailija, joka lupaa muttei anna.

27:1 Huomispäivästä älä kersku, ethän tiedä, mitä se tuo tullessaan.

27:2 Kiittäköön sinua toinen, ei oma suusi, vieras, ei oma kielesi.

Kuuntelemisen vastuu ja hyöty

Aulis kuulija saa kalliita hyödykkeitä viisaiden sanoista kertoo säe 25:12. Säe on jatkoa em. jakeelle 25:11, jossa oikeaan aikaan lausuttuja sanoja kuvattiin kultaomenina.

25:12 Kultarengas, koru puhtainta kultaa on viisaan neuvo auliille kuuntelijalle.

Kuulijalla lienee vastuu kuulemiensa sanojen sisällöstä. Panettelulle löytyi yllä aina kuulijoita. Tässä leimataan ilkeiden puheiden kuulija heittiöksi ja turmion sanojen kuunteleminen liittyy kieroiluun (17:4). Puukon mukaan "petollisuus kuulee pahoja kieliä".

17:4 Heittiö kuuntelee ilkeitä puheita, kieroilija turmion sanoja.

3.7.Väkijuomat

Sananlaskuista löytyy kuvaus tilasta, johon päihtynyt joutuu: hän on älyä vailla. Ehkä tämän voisi liittää aiemmin esitettyyn tyhmän ominaisuuteen. Puukon mukaan seuraava jae on varoitus väkijuomien väärinkäytöstä.

20:1 Viinissä on rehentely, oluessa rettelö, päihtyneenä

hoippuva on älyä vailla.

3.8. Johtajuus

On mielenkiintoista, että kuninkaan ominaisuuteen liitetään kyky erottaa hyvä ja paha. Tämä oli mitä ilmeisimmin Salomonin ominaisuus hänen hallitessaan. Ehkä sananlasku kuvaa legendan tavoin Salomon viisautta hänen tuomioissaan. Vrt. esim. hänen ratkaisunsa riitaan, jossa kaksi äitiä tappeli elävästä lapsesta. Kyky ei kuitenkaan syntyne aseman myötä, vaan sitä pitää harjoittaa.

20:8 Kun kuningas istuu tuomarinistuimellaan, hän pystyy näkemään, mikä on paha.

Viisas kuningas kuvataan johtajana, joka 'erottaa' tyhmät. Jakeessa 20:26 puhutaan maatalouskoneista, puimajyrästä ja viskimestä (33 käännös). Viisas johtaja käyttää erottamista kuin puimajyrää. Tämä oli Puukon mukaan maatalouskone, jossa oli kaksi akselia peräkkäin. Se ruhjoo viljan kahden hammasrattaan välissä, ja sitä käytettiin myös teloitusvälineenä. Tämä on kuitenkin Puukon mukaan kuvakieltä, tarkoittaen, että johtaja kostaa ankarasti tyhmien rikokset. Samaan viittavat säepari 25:4-5.

20:26 Viisas kuningas viskaa joukosta jumalattomat, ajaa puimajyrällä heidän ylitseen.

25:4 Poista kuona hopean seasta, niin sepän käsissä syntyy malja.

25:5 Poista jumalaton kuninkaan luota, niin valta ja oikeus vahvistuvat.

Johtajan aseman turvaavat laupeus ja uskollisuus. Edellisellä viitataan ilmeisesti heikon huomioimiseen. Uskollisuus vilpittömiä palvelijoita kohtaan turvaavat vallankäytön jatkumisen.

20:28 Laupeus ja uskollisuus ovat kuninkaan turva, niillä hän vahvistaa valtansa.

Johtajan velvollisuus on Puukon mukaan tutkia, mikä on kansalle hyödyllistä ja oikeaa.

25:2 Jumalan on kunnia siitäkin, mitä hän salaa, kuninkaan siitä,

minkä hän selvittää.

Seuraavat ohjeet Puukko tulkitsee (usein toistuvan teeman mukaan) käskyksi olla luulematta suuria itsestä. Ylennystä ei siis pitäisi kärkeä, luulemma.

25:6 Älä kärky kunniaa kuninkaan edessä, älä tuppaudu ylempiesi paikoille.

25:7 Parempi on kuulla pyyntö: "Tule tänne ylemmäksi", kuin joutua väistymään ylhäisten tieltä.

Hallituksen nopea vaihtuminen oli ilmeisesti koettu tuottavan onnettomuutta maalle, tästä oli esimerkkinä Israelin vallankumous (Puukko).

28:2 Kun maassa on kapinoita, hallitsijat vaihtuvat, mutta kyvykäs mies vakiinnuttaa vallan.

Seuraava sananlasku sisältää Puukon mukaan arvostelua kuningasta kohtaan. Se ilmaisee hallitsijan vastuun siitä, mitä puheita hän kuuntelee.

29:12 Jos hallitsija kuuntelee valheita, on hovissa kohta pelkkiä lurjuksia.

Hyvän ja pahan hallitsijan rinnakkaiset kuvaukset vaihtelevat seuraavissa jakeissa. Puukon mukaan paha hallitsija aiheuttaa kansan keskuudessa levottomuutta. Jumalaton, eli tyhmä johtaja, kuvataan ärisevänä leijonana. Säe sisältää Puukon mukaan arvostelua. Yleensäkin viisas johtaja aiheuttaa alaisissa iloa ja verojen kiskonta aiheuttaa alaisten keskuudessa tuhoa (29:4). Riistäminen todetaan lyhytnäköiseksi (28:16). Vääryyden vihaaminen tuo kestävyyttä kuningassuhteeseen, oikeuden hankkiminen köyhille tuo vallan vakauden (28:16, 29:14).

28:12 Kun vanhurskaat vallitsevat, kansa iloitsee, kun pahat saavat vallan, kaikki kätkeytyvät.

28:15 Kuin ärisevä leijona, kuin äkeä karhu on jumalaton hallitsija köyhille.

29:4 Oikeudenmukainen kuningas pitää maan pystyssä, veroja kiskova hävittää sen.

28:16 Lyhytnäköinen se ruhtinas, joka riistää kansaa,

pitkäikäinen se, joka väärää voittoa vihaa.

29:2 Kun oikeamieliset menestyvät, kansa iloitsee, kun jumalaton hallitsee, se huokaa.

29:14 Jos kuningas hankkii oikeutta köyhille, hänen valtansa on vahva ja vakaa.

3.9. Liiketoiminta

Jos sopimusta laadittaessa sopimus Kumppaneita on tarjolla kaksi, kumman valitset, rikkaamman vai sen, jolla on parempi maine?

22:1 Hyvä maine on rikkautta arvokkaampi, suosio parempi kuin kulta ja hopea.

Toinen osapuoli on kärsinyt vääryyttä. Jos vääryyttä kärsinyt tekee hyvää väärintehneelle osapuolelle, seuraa Puukon mukaan seuraavaa: vääryyttä tehnyt 'tuntee katkeraa katumusta ja polttavaa tuskaa entisen mielialansa ja tekonsa johdosta'. Tämä oli rohkea tulkinta seuraavalle:

25:21-22 Jos vihamiehelläsi on nälkä, anna hänelle ruokaa, jos hänellä on jano, anna juotavaa. Näin keräät tulisia hiiliä hänen päänsä päälle, ja Herra palkitsee tekosi.

Liikekumppanuudessa on tärkeää itsehillintä. Omien etujen puolustukyky katoaa muutoin (kuin muurit, 25:28). Lisäksi kavaluuksien suunnitteleminen toisille kiertyy takaisin itselle. Kivi vierii takaisin sen päälle, joka vierittää sitä toista kohti (26:27, Puukko). Sen sijaan kärsivällisyys tuottaa tuloksia (25:15), myös korkealla päätöksentekoaikoina olevien suhteen. Puukon mukaan herkeämätön pyyntö tulee kuulluksi. Tämä kannustaakin sitkeyteen toiminnassa.

25:28 Kuin muurinsa menettänyt kaupunki on mies, joka ei hillitse itseään.

26:27 Joka toiselle kuoppaa kaivaa, se itse siihen lankeaa, joka kiveä vierittää, jää itse sen alle.

25:15 Kärsivällisyys tehoaa mahtimieheenkin, lempeä kieli särkee kovan luun.

Ylpeys – nöyryys

Selkeä ylpeyden seuraamus ja vaatimattomuuden etu esitetään jakeessa 29:23. Jae 25:27 on moniselitteinen hebreankielisen alkutekstin tuhoutumisen vuoksi. Septuaginta esittää tulkinnan 'ole säästeliäs antaessasi tunnustusta'. Vanhin suom. käännös (Biblia) sekä englannin kielinen Kuningas Jaakon käännös antavat tulkinnalle merkityksen, joka korostaa oman kunnian etsimisen kunnianttomuutta: "so for men to search their own glory is not glory". Kolmas aspekti ylpeydessä lienee jakeen 28:26 esittämä itseensä turvaaminen. Se liitetään mielettömyyteen, tyhmyyteen.

29:23 Ylpeys vie nöyryytykseen, vaatimaton saa kunniaa.

25:27 Hunajaa ei pidä syödä liikaa eikä kunniaa tavoitella ylen määrin.

28:26 Mieleton se, joka itseensä turvaa, joka viisautta seuraa, se menestyy.

Kauppojen tekeminen

Kauppojen tekotilannetta kuvaa hauskalla tavalla jae 20:14. Se ilmeisesti varoittaa myyjää ostajan kaksimielisestä puheesta.

20:14 "Huonoa, perin huonoa", sanoo ostaja, tekee kaupat ja hykertelee käsiään.

Suunnittelu

Suunnittelun tärkeys on näköjään aina tunnettu (20:18). Strateginen ennakointi sen sijaan joskus tuppaa unohtumaan. Tässä se mielletään viisaudeksi (22:3). Puukko tulkitsee tämän vaaran välttämiseksi.

20:18 Harkinnalla hankkeet varmistetaan, tarkoin suunnitelmin sotaan mennään.

22:3 Kun onnettomuus uhkaa, viisas väistää, tyhmä kulkee kohti ja saa kolhut.

Luottamuksellisuus

Puukko tulkitsee seuraavan säeparin (25:9-10) siten, että toisten salaisuutta ei saa ilmaista, vaikka siitä olisi riitä-asiassa hyötyä

itselle. Säepari on monitulkintainen:

25:9-10 Hoida omat riitasi vastapuolesi kanssa, muiden asioita älä mene kertomaan. Joku kuulee puheesi ja nolaa sinut, ja siitä pitäen olet huonossa huudossa.

Damaskon vuoristosta kuljetettiin jäitä, joilla viilennettiin juomat. Elonkorjuun aikaan jäitä ei kuitenkaan ollut saatavissa. Luotettavaa lähetti verrataan elonkorjuun aikaan harvinaisiin jäihin, jotka olivat siis erittäin hyödyllisiä ja toivottuja (25:13). Lisäksi varoitetaan juoruilijasta (20:19).

25:13 Kuin jääkylmä juoma elopellolla on luotettava lähetti herralleen: hän palauttaa tämän hervonneet voimat.

20:19 Juorukellosta salaisuus karkaa, suupaltin kanssa älä seurustele.

4. Johtopäätökset

Sananlaskuissa esiintyy runsaasti käytännön elämän ohjeita, myös talouselämään sovellettavissa olevia. Useat teemat ovat toisiaan läpileikkaavia. Tyhmyyden ja viisauden käsite toimivat yläkäsitteen tavoin. Esimerkiksi oikeudenmukaisuus, ahkeruus, itsensähillitseminen ja riitojen sopiminen liittyvät viisauteen ja kieroilu, laiskuus, äkkipikainen suuttumus, sekä riitojen rakastaminen tyhmyyteen.

Käsitteliäni teemoja ovat riitelemine, alaissuhde, oikeudenmukaisuus, rikkaus vs. köyhyys, puhumine ja kuulemine, johtamine sekä joitain liiketoimintaan liitettäviä näkökohtia, kuten kauppojen tekemine, suunnittelemine ja luotettavuus. Esiin nousi esim. ohje riitapukarin sosiaalisesta karkottamisesta. Määräaikaan ei puututtu. Köyhien auttamine nousi esiin vallan ja omaisuuden turvaamiseksi. Anteliaisuus ja antamine liittyivät tämän 'siunauksen' saamiseen.

Harkintakyky tai sen puute sanoissa ja vastuu kuuntelemisesta kertovat paljon ihmisestä. Johtajan tulee pyrkiä harjoittamaan kykyä tehdä oikeanlaisia arvioita eri tilanteista, 'erottamaan hyvä ja paha'. Johtajan aseman turvaavat 'laupeus ja uskollisuus', sekä kyvykkyys. Hyvä maine on arvokasta liiketoiminnalle, kavaluus kostaa itsensä takaisin. Ennakointi ja vaaran välttämine ovat tärkeitä kykyjä. Salaisuuden pitämine ja luotettavuus tehtävänäntojen toteutuksessa ovat arvokkaita ominaisuuksia.

Löydetyt ohjeet tuntuvat vanhanaikaisilta, koska niitä on vanhastaan noudatettu kulttuurissamme. Näiden kadotessa niitä pyritään jälleen palauttamaan 'etiikan' nimissä. Arvot ovat 'in'. Nyt on huomattu, ettei yhteiskunta voi toimia edistyksellisesti ja toisista huolta pitäen ilman toimivaa arvopohjaa. Yrityksiin kohdistuva paine yhteiskunnallisen vastuun ottamiseksi tulee lisääntymään. Tässä esitetyt ohjeet ovat mielestäni tärkeitä yritysten vauraudelle ja tulevaisuudelle. Seuraava tehtävä lienee jatkojalostaa mm. raportointi- ja muita tietojärjestelmiä sisältämään esim. ympäristökustannukset, hyväntekeväisyyskulut jne.

Vastauksena johdannossa esittämiini joihinkin kysymyksiin tiivistäisin hebrealaisen kansanviisauden annin tällä tavalla: Moraalin myönteinen vaikutus on lähteideni mukaan ilmiselvä. Yhteiskunnallinen näkökulma ja toisista huolehtiminen, ns. moraalinen asenne, eivät ole välttämätön paha, eivätkä 'myönteisiä' asioita (vrt. johdanto), vaan ne nähdään edellytyksenä aseman ja omaisuuden säilyttämiselle. Siunaus ja menestys tulee myös 'hyvän sydämen' kautta. Kansan ilo ja kuninkaan kansansuosio ovat suoraan riippuvaisia kuninkaan taidoista, myös hänen vastuullisuudestaan, 'uskollisuudestaan ja laupeudestaan'. Motiivien, ulkoisvaikutusten ja tuloksen välillä on tässä esityksessä havaittavissa yhteys.

Summary

Social responsibility is considered on many behavioral aspects. Hebraic moral ethics is explored on the basis of some chosen verses of Proverbs. The interest focused originally on how King Solomon did reach his property and wisdom. According to the history King Salomo asked his God to give him wisdom to reign his people. In addition to the wisdom greater than ever, he was then given also the richness and honour by God. Solomon wrote three thousand wise verses and one and a half thousand songs.

The Proverbs here were collected and explored according to the three Finnish translations of Proverbs and Puukko (1954), who has based his commentary on the original hebraic text, several translations (including Septuaginta) and scientific commentaries. Collected verses (some of the original verses is mentioned below in brackets) were chosen from those parts most likely contributed by Solomon. Do they possibly make clue to Solomon's success?

Among the Proverbs there are lots of practical advices

concerning everyday life. Themes vary widely: quarrelling, superior-subordinate relationship, justice, richness versus poorness, speaking versus listening, leadership, business etc. Two remarkable conceptions work as a generalization: wisdom and foolishness. They work like a watershed classifying characters and behaviours through all the areas concerned. 'Wise man' is used synonymously to that person who is judicious, sensible, pious and god-fearing, looking for the truth and right. Wisdom can thus be considered, e.g., as a skill to perform some everyday task or as a right attitude which brings success in long run. Wisdom is also personified in hebraical tradition and in Proverbs themselves; sources comment this frequently. For instance, Luther comments wisdom to be Jesus (Biblia, 1923, Proverbs 8). The first two aspects are only considered here.

Wise man is described having a sovereign self-command; it's harmful to offence (look Prov. 29:11, 27:3, 25:28). A foolish man is described having self-satisfaction and self-complacency (26:12, 28:26). One would really not like to meet him, because he is so crazy (17:12). It was nearly impossible to get rid of one's foolishness (17:10, 27:22). He didn't even want to change himself (17:16). Nor punishment, nor thanks-giving help on him (26:8, 26:1). To use him in your business is like you had broken your leg (26:6, 22:5). One should not answer him as stupidly as him, but clearly and understably (26:4-5).

Reason to quarrelling is rashness (29:22). Stupid pride is disastrous (17:19, 29:23). Smaller income with piece is preferable to fight (17:1). Mixing oneself between a quarrel of other two parties cause pain (26:17). It would very preferable to stop the quarrel as soon as possible (17:14). Battle will finish if the quarrelsome person is moved away (22:10, 26:20, 26:21).

To recruit well, a foolish man should be rejected (26:10). One should concentrate on person's deeds (20:11). A good servant can be worth heriting a part of the company (17:12). Good service pays back (27:18). Good servant is diligent, but lazy one has many kind of excuses (20:4,13, 26:13-14,16, 22:13). One should not be hungry for honour himself, but wait for the request to proceed (25:6-7).

A foolish man has no judiciousness and will not success (17:20). The fruit of the deception is sweet, but afterwards it doesn't fit to eat (20:17, 26:27). Who does wrong, will lose his power and position (22:8). No biased judgement, no wrong testimony, nor

bribes were allowed in trial according to law (17:15,26, 25:18, 28:21). The bribe makes wise man blind and misleads the words of the pious (17:8,23). It's also considered as a horrible act to use falsified measures in business (20:23). But also the buyer can lie about the object being sold (20:14). Lawsuit with stupid man is not recommended, since it is useless and results in no peace (29:9). One should not be enthusiastic to begin a lawsuit at all, it may pay too much (25:8).

It is right to work (28:19). Taking a loan is not recommended, since the creditor could take the debtor as slave when he had difficulties to pay (22:7). Law didn't allow lending money with interest (28:8, also see, e.g., Exodus). You were not advised to stand good for a loan (17:18, 20:16).

How to treat the poor according to Proverbs? Helping them keeps lack away, mocking them will cause punishment, and in addition, who puts them down and bribes the rich, will lose money (28:27, 17:5, 22:16). It doesn't help to be rich, if you are foolish (28:6,11). One reason for the poorness is told: greediness (20:21, 28:20,22,25). On the contrary, generosity is introduced bringing the blessing with (22:9).

Stupid person was quick to speak and often spoke wrong or double-tongued (29:5,20, 17:7,27-28, 26:22-26). Boasting was not either recommended (27:1-2, 25:14). Words which are said at a right time solve many problems (25:11, 20:15). Speaking straight makes you trusted (28:23). Listening was considered very important, you could get a lot advantage listening to wise people (25:12). A person which has bad thoughts is listening to nasty talks (17:4).

Leadership is combined with an ability to distinguish good and bad (20:8). Wise leader kicks out the stupid (violent, lazy, rashness, etc., as describe all above) (20:26, 25:4-5). Faithfulness and taking care of weak make the leadership strong and safe (20:28). That does also guaranteeing justice to the poor (29:14). Leader has to explore, what is right and useful for the people (25:2). Wise leader makes his subordinates happy, but bad one makes people restless and is described as a lion (29:2,4, 28:12,15). He should not take all out of the people (28:16). Leader shouldn't listen to lies, otherwise he will be surrounded by wrong people (29:12). Ability makes power durable (28:2).

Good reputation is better than richness (22:1). If the party who has suffered injustice makes a good deed and gives to the

counterpart something that he needs, the latter will regret deeply (25:21-22). Patience works also towards those who have power (25:15). Strategic planning is very important (20:18, 22:3). You should keep secrets (25:9-10, 20:19). The trustworthy messenger is irreplaceable (25:13).

Conclusive statements about the above verses can be drawn: Proverbs show the strong connection of the moral ethics and success. They are not only an addition to the corporate reputation, but precondition to good long run. The social responsibility and awareness seems to be asked also nowadays from firms, governments, movements etc. by the shareholders, consumers, habitants, and subordinates, members etc. The above form a very old and traditional basis of values which might be referred back again. Seems to be that also would make most profit to the society.

Lähdeluettelo

A.F. Puukko: Raamatun selitysteos, 3. osa, WSOY, 1954, Porvoo

Suomen ev-lut. kirkon 1933 käyttöön ottama suomennos (VT).

Biblia, Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistysten Oulussa kustantama painos, Suomen Sisälähetysseuran kirjapaino 1923, Sortavala. Suomennos 1700-luvulta, käännetty Lutherin saksannoksen pohjalta pääosin.

Lämsä, A-M: Hyötyä, velvollisuuksia ja tunteita - johtajien kokemuksia henkilöstön irtisanomisesta. JYY. Taloust.tdk. Julk. No 115/1998.

Raamattu, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos, Sisälähetysseuran kirjapaino 1992, Pieksämäki

Suuri Väriraamattu ja Pyhän kirjan maailma, II osa, WSOY, 1971, Porvoo.

Takala (toim): Esseitä taloudesta, johtamisesta ja ympäristöstä

Teollisuuden keskusliitto: Yritysetiikka, 1990, Helsinki

Tournier, Paul: Elämän vuodenaikat, WSOY, 1966, Porvoo